MONITOR

Na R. P. 1769.

Nro. XVII.

d. 1. Marca.

Est quoque cunctarum Novitas gratissima rerum, Ovid.

ZAchwycenie, w ktore wpadamy na każdą nowość, nie pozwala nam pomyślić, co nam przystoi, co

R praw-

prawdziwą ozdobę przynosi. Myślemy omackiem, albo raczey niemyśląc chwytamy się co pod rękę podpada. Moda w myślach, moda w postępkach, moda w stroiu, moda w pisaniu; to u nas naylepsze, bo naynowsze; nayszacownieysze; bo niepoznane; naymilsze, bo oślep ukochane. Słusznie teraźnieyszy ieden Filozof od świata prześladowany, uczczony od mądrych, w sobie szczęśliwy, powiada, że *rzadkie są wieki, ktore myślą.* Alboż to wszystkie wieki, ktore tak wiele ksiąg wydały, że ich więcey iest, niż czytelnikow; ktore tak wiele odmian uczyniły, iż świat co pięćdziesiąt lat inną wziąć postać musiał; ktore co siedm lat Europę

strzęsły

ſtrzęſły okrutnemi woynami; ktore tyle Syſtematow, obrotow niebieſkich, płodow ziemſkich, zakrętow morſkich, widokow powietrznych wymyśliły, ile życie ludzkie nay-dłuższe nauczyć ſię z trudna y ledwie może; ktore tak wielką liczbę proiektow do powſzechnego pokoiu, do powſzechney Monarchii, do rowności potęg w Europie ułożyły, iak wiele ieſt zamieſzania y prawdziwey ſłabości we wſzyſtkich Krajach; ktore nayſubtelnieyszym wyſkokiem rozumu, znalazły ſpoſob uczynienia zpozoru rzeczywiſtość, z ſłow gołych, mocne dowody, z chciwości lub ambicyi, pretenſyą ſłuſzną y prawdziwą; z wyſtępkow cnoty; ktore dokazały tego, iż prawdziwy

rozum bez niebeśpieczeństwa lub wzgardy, lub prześladowania albo też spokoyności y życia, nie może się otworzyć; á fałszywa y udatna mądrość żyie roskosznie, rezonuie hucznie, prześladuie śmiało, y nadgrodę odbiera obficie. Iżali pytasz się te wszystkie wieki niemyśliły? Co tam trzeba było podeyścia, nastawienia sprężyn, wymyślenia pozorow, uwiedzienia nieostrożnych, zruynowania przeyrzałych, omamienia pospolstwa? zaż to mogło być bez szaloney myśli? Co tam trzeba było za głowy do upatrzenia śrzodkow ku zamierzonemu końcu? zabiegow do zaczęcia fakcyi? wykrętow do udania umysłu? ludzkością przybranego?

zaś

zaż to być mogło bez myśli wyiſkrzoney? Dzieſięć tych pytań W. M. Pan mi zarzucisz, lecz na wſzyſtkie odpowiem, iż ze wſzyſtkiemi wſpomnionemi obrotami wieki owe nie myśliły bynaymniey, lecz tylko tego ſię chwytały, co ſtało przed ich oczyma. Wnidź tylko w ſiebie, pomyśl ze mną krotko, co to ieſt myślić? Myśli naſze ſą to dzieła duszy lub rozumu. Rozum przeto nam dany, abyśmy ſię nim rządząc byli ſzczęśliwi, rozum nas prowadzi do ſpołeczności, y tym ſamym pokazuie, że ieśli z niey mamy pożytkować, tedy z nas pożytki odbierać iey dopuścić powinniśmy, à zatym to dla ludzi czynić mamy, co dla nas, żeby czyniono chcemy.

Już

Już więc ten myśli co rozumu słucha. Jakże albowiem dzieła rozumu ma czynić, kto rozumu się nie radzi? Dopiero weyrzyi na wyliczone wiekow obroty, ktore myślami nazwałeś. Jestże to myślić, co dla interessu, lub dla ambicyi, nay, pospolitsze prawdy w tysiącach ogromnych niewyrozumiałych Tomow zagrzebać? Myśliċże to iest? co ledwie w porządek wprawować zaczynaiące się narody w odmęt niezgruntowany rzucić? Tożto iest myślić? co kulę ziemną ledwie trzecią częścią, niż żywić może, Obywatelow osadzoną, tak często niszczyć y wypleniać? Myśliċże iest to? co wymysłami proste rządow, ktorych się trzyma we wszystkich czynach

nach ſwych natura, prawa ſubtylizacyą y niedościgłą ciemnością przyodziewać? Tożto ieſt myślić? co żądać naygoręcey ſpokoyności, porządku, ſzczęśliwości, á nieprzełamane tamy uſtawicznie do doyścia ſwoich żądz ſprawiedliwych końca zakładać! Jeſtże to myślić? co pozory za rzeczywiſtość, czcze ſłowa za dowod, złość za dobroć, czarno brać za biało? Zaź myśli ten, ktory drugim przeſzkadza myślić? y nie mniey nie rozmyſłem tryumfuie, iak rozum ginie? Podaię W. M. Panu do uwagi. Wiek ośmnaſty zaczął myślić, ale ta myśl ieſt ieſzcze światłem małym od wilgotnych waporow przyćmionym. *Lucerna lucens in caliginoso loco.* Jako

S. Pa-

S. Paweł o wierze mowi. Podobno pierwey pomrzemy niż będziem mogli myślić: á przecie ten przymiot iest naywłaściwszy człowiekowi.